

EDWARD MATUSZAK

Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Poznaniu

SYSTEM DORADZTWA ROLNICZEGO – DOTYCHCZASOWE DOŚWIADCZENIA I PROPOZYCJE ZMIAN¹

Wstęp

Rozporządzenie Rady (WE) nr 1782 z 2003 roku, zastąpione rozporządzeniem Rady (WE) nr 73/2009 z dnia 19 stycznia 2009 roku, zobowiązywało państwa Unii Europejskiej do utworzenia, do końca 2007 roku, „Systemu Doradztwa Rolniczego” (FAS – Farm Advisory System).

Zadaniem doradztwa w ramach FAS jest pomoc doradcza rolnikom w dostosowywaniu gospodarstw do minimalnych wymogów wzajemnej zgodności. Wymagania wzajemnej zgodności w państwach członkowskich, jak i podstawowe założenia organizacji FAS zdefiniowane zostały w oparciu o jednolite prawo wspólnotowe.

Poszczególne kraje członkowskie UE wypełniły zobowiązanie wynikające z rozporządzenia tworząc „system doradztwa rolniczego” według jednego z trzech sposobów:

- utworzyły System Doradztwa Rolniczego w celu realizacji usług doradczych dla rolników zgodnie z rozporządzeniem,
- powierzyły realizację tych usług istniejącym organizacjom (instytucjom) doradczym,
- wprowadziły rozwiązanie „mieszane” powierzając doradztwo z tego zakresu istniejącym instytucjom doradczym i dopuściły równocześnie tworzenie nowych podmiotów doradczych, które po spełnieniu warunków akredytacji mogą również świadczyć usługi doradcze z tego zakresu z dofinansowaniem ze środków UE.

W Polsce Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi na mocy ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europej-

¹ Sprawozdanie z konferencji „System Doradztwa Rolniczego w Unii Europejskiej – propozycje reformy”

skiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. 2007, Nr 64, poz. 427 z późn. zm.) określił, że usługi doradcze z tego zakresu świadczyć będą:

- ośrodki doradztwa rolniczego
- izby rolnicze
- prywatne, akredytowane podmioty doradcze.

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, oprócz określenia ram prawnych systemu doradztwa rolniczego, monitoruje system, ocenia efektywność jego wdrażania oraz prowadzi akredytację prywatnych podmiotów doradczych i ich listę publikuje na swojej stronie internetowej. Zasady udzielania akredytacji określa rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 maja 2008 r. w sprawie akredytacji podmiotów świadczących usługi doradcze w ramach działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 (Dz. U. Nr 89, poz. 546)².

Konferencja „System Doradztwa Rolniczego w Unii Europejskiej – propozycje reformy”

W dniach 8-9. 02.2011 roku odbyła się w Warszawie międzynarodowa konferencja zorganizowana przez Departament Doradztwa, Oświaty Rolniczej i Nauki Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi we współpracy ze Wspólnotowym Centrum Badań (JRC) oraz Komisją Europejską.

Celem konferencji była wymiana doświadczeń doradców państw członkowskich UE dotycząca wdrażania Systemu Doradztwa Rolniczego – FAS oraz wypracowanie propozycji na nowy okres programowania. System Doradztwa Rolniczego funkcjonuje w krajach Unii Europejskiej od 2007 roku. Korzystanie przez rolników z usług doradczych w ramach FAS jest w pełni dobrowolne, w większości krajów odpłatne przez rolników, ale z częściowym dofinansowaniem kosztów usług doradczych rolnikom ze środków Unii Europejskiej.

Czynnikami, które najbardziej różnią rolnictwo poszczególnych państw członkowskich jest struktura gospodarstw, ich wielkość i liczba oraz poziom intensywności i nowoczesności. Stąd też nieco różne doświadczenia w funkcjonowaniu systemu doradztwa w poszczególnych państwach po kilku pierwszych latach wdrażania FAS.

² W Polsce usługi doradcze w ramach „Systemu Doradztwa Rolniczego” w rozumieniu rozporządzenia Rady (WE) 73/2009 realizowane są przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego i izby rolnicze – funkcjonujące i świadczące znacznie szerszy zakres doradztwa rolniczego przed 2007 rokiem – oraz prywatne podmioty doradcze, które uzyskały akredytację Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi po 2007 roku.

W konferencji uczestniczyli:

- przedstawiciele instytucji doradczych większości państw Unii Europejskiej,
- przedstawiciele Komisji Europejskiej DG AGRI D 3 Inge Van Oost oraz Nicolas Router,
- przedstawiciel JRC (Wspólnotowego Centrum Badawczego UE we Włoszech) - Vincenzo Angileri.

Ze strony polskiej uczestniczyli senatorowie i posłowie senackiej i sejmowej Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi, posłowie do Parlamentu Europejskiego, pracownicy Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, instytutów badawczych pracujących na rzecz rolnictwa, uczelni wyższych, ARiMR, ARR, wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego, urzędów marszałkowskich i izb rolniczych.

Pierwszy dzień konferencji przebiegał według następującego programu:

- Otwarcie konferencji *Marek Sawicki - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Inge Van Oost, Komisja Europejska, DG AGRI D3 i Vincenzo Angileri - Wspólnotowe Centrum Badań Komisji Europejskiej (JRC)*
- System doradztwa rolniczego w Polsce: *dr hab.E.Chyłek i dr H.Skórnicki*
- Ocena systemów doradztwa rolniczego w krajach członkowskich UE – sprawozdanie z raportu Komisji UE : *Inge Van Oost, Komisja Europejska, DG AGRI D3*
- Omówienie wybranych elementów projektu ENDURE, *Centrum Informacji Rolniczej. Dania*
- Konsultanci rolniczy z dziedziny certyfikowania i szkoleń: *Michael Kugler, Niemieckie Izby Rolnicze.*
- Wzrost efektywności i doskonalenie usług w systemie doradztwa rolniczego - *Pavel Danis, Agroiinstitut Nitra, Słowacja.*
- Stanowisko Estonii w sprawie FAS: *Diana Laur, Ministerstwo Rolnictwa, Estonia.*
- Tematyka zasobów wodnych w rolniczym systemie doradczym, podręcznik FAS -*Nicolas Router, Komisja Europejska, DG ENV D1*
- Współpraca sektora państwowego i prywatnego. Wspólne rozwiązania technologiczne jutra - *Walter Mayer, PROGIS*
- Otwarta dyskusja, wymiana opinii moderowana przez *Vincenzo Angileri*
- Podsumowanie dnia

Konferencję rozpoczął Marek Sawicki – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Wyraził przekonanie, że doradztwo rolnicze powinno służyć przede wszystkim rolnikom. Administracji rządowej i administracji UE tylko w takim zakresie, który równocześnie służy rolnikom. Zadaniem doradztwa nie powinno być podążanie za nieco przestarzałą WPR. Wyraził nadzieję, że spotkanie będzie również okazją do dyskusji na temat przyszłości Wspólnej Polityki Rolnej oraz udziału Europy i rolnictwa europejskiego w światowym wzroście produkcji rolnej. Rol-

nictwo europejskie musi rozwijać się w taki sposób, aby dążyć do osiągnięcia zdolności konkurencyjności w wymiarze światowym. Obecna Wspólna Polityka Rolna nie sprzyja takiemu kierunkowi rozwoju. Powinna zostać gruntownie zreformowana. Opierać się na jak najmniejszej liczbie czytelnych, jednolitych kryteriów wyrównujących poziomy wsparcia rolników państw członkowskich. Europa powinna produkować żywność, a nie utrzymywać polityki gotowości do produkcji. Zrównoważony rozwój rolnictwa uwzględniający potrzebę wyżywienia, ochrony środowiska, produkcji odnawialnej energii, zachowania pozaprodukcyjnych wartości obszarów wiejskich z równoczesnym zachowaniem konkurencyjności produkcji rolniczej wymagał będzie wsparcia ze strony nauki i doradztwa rolniczego.

Inge Van Oost – przedstawicielka Komisji Europejskiej – w swojej wypowiedzi podkreśliła, że „systemy doradztwa rolniczego”, które powstały w państwach członkowskich Unii Europejskiej na mocy rozporządzenia Rady (WE) nr 73/2009, powstawały ażeby pomóc rolnikom w dostosowywaniu gospodarstw do wymogów wzajemnej zgodności. Doradztwo w tym zakresie powinno być w pełni autonomiczne a wyniki współpracy doradcy z rolnikiem nie powinny być wykorzystywane w działaniach o charakterze administracyjno-kontrolnym. Podkreśliła dwie ważne kwestie zawarte w raporcie dotyczącym systemów doradztwa rolniczego w krajach UE, a mianowicie:

- pozostawienie rolnikom decyzji w sprawie korzystania z doradztwa w zakresie dostosowywania gospodarstw do wymogów wzajemnej zgodności jako w pełni dobrowolną decyzję,
- nie tworzenie nowych służb doradczych, nowych przepisów, a wykorzystanie istniejących zasoby służb doradczych, dostosowując i przygotowując je do nowych potrzeb rolników.

Dr hab. Eugeniusz Chyłek przedstawiając system doradztwa rolniczego w Polsce wskazywał na jego dużo szerszy zakres działalności aniżeli tylko pomoc rolnikom w dostosowywaniu gospodarstw do wymogów wzajemnej zgodności. W swoim wystąpieniu zaznaczył, że FAS jest przede wszystkim instrumentem pomocy rolnikom w zakresie wypełniania stosownych wymogów i tym samym unikania kar finansowych z tytułu nieprzestrzegania zasady wzajemnej zgodności (*cross-compliance*). Nowe regulacje planowane w ramach WPR po 2014 roku będą wymagały od działającego systemu doradztwa rolniczego (FAS) poza realizacją zadań wynikających z zasady wzajemnej zgodności, również realizacji innych obowiązków obejmujących także minimalne wymogi dotyczące wykorzystania nawozów i środków ochrony roślin. Wymogi te stanowią część zasady wzajemnej zgodności w przypadku rolników otrzymujących płatności rolnośrodowiskowe. Dzięki priorytetowemu traktowaniu w ramach FAS wymogów zasady wzajemnej zgodności oraz praktyk dotyczących zmniejszania wpływu rolnictwa na klimat, system ten pomaga gospodarstwom rolnym w adaptacji do zmieniających się warunków gospodarowania.

Dr Chyłek w swoim wystąpieniu odniósł się także do warunków działania doradztwa rolniczego. Do najważniejszych czynników decydujących o efektywności systemu doradztwa rolniczego (FAS) zaliczył kapitał ludzki i stan prawny. Mają one kluczowe znaczenie dla warunków i jakości działania systemu FAS. Do ważnych czynników zaliczył również finanse i dostępność rozwiązań wynikających z nauki i badań. Podkreślił, że zakres świadczonych usług w ramach FAS określany jest standardami wyznaczanymi w ramach WPR, która jest wspierana, na poziomie Unii Europejskiej współdziałaniem innych polityk, w tym zwłaszcza spójnością polityki naukowej i innowacyjnej. Mówca zwrócił także uwagę na zagadnienie dostępu do infrastruktury technicznej oraz dostępność do narzędzi nowoczesnego komunikowania się, zwłaszcza doradców działających w terenie.

Jako bardzo ważny cel doradztwa rolniczego wskazał wspieranie konkurencyjności polskiego rolnictwa w sposób zgodny z wymaganiami Wspólnej Polityki Rolnej. Podkreślił, że założeniem WPR po 2013 roku jest zaspokojenie rosnących potrzeb żywnościowych i pozażywnościowych z równoczesnym zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju. Realizacja tych oczekiwań nie będzie możliwa bez wdrażania nowych technologii produkcji, bez coraz lepszej współpracy nauki, doradztwa i praktyki rolniczej. Poprawa warunków współpracy między nauką i praktyką rolniczą będzie niezbędna, a potrzeba wdrażania nowych technologii produkcji uwzględniających nowe oczekiwania i uwarunkowania silniejsza niż dotychczas.

Dr Henryk Skórnicki przedstawił przygotowanie doradztwa rolniczego w Polsce do realizacji potrzeb doradczych rolników w sposób i zakresie jaki wynika z konieczności wdrożenia „Systemu Doradztwa Rolniczego” wynikającego z rozporządzenia Rady (WE) 73/2009. W Polsce na koniec stycznia 2011 roku instytucjami uprawnionymi do świadczenia usług doradczych dofinansowywanych z działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów” w ramach PROW 2007-2013 były:

- wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego – zatrudniające 2908 uprawnionych doradców,
- izby rolnicze – zatrudniające 119 uprawnionych doradców,
- akredytowane prywatne podmioty doradcze – 104 podmioty zatrudniające 219 uprawnionych doradców,
- 170 podmiotów zatrudniających 317 doradców świadczących usługi doradcze posiadaczom lasów.

Za obligatoryjne dla doradców szkolenia przygotowujące do świadczenia usług w zakresie udzielania rolnikom pomocy w dostosowywaniu gospodarstw do wymagań wzajemnej zgodności odpowiedzialne jest Centrum Doradztwa Rolniczego. Centrum Doradztwa Rolniczego prowadzi również listę doradców rolniczych posiadających aktualne uprawnienia do świadczenia usług doradczych w tym zakresie. Lista dostępna jest na stronie internetowej www.cdr.gov.pl.

Szkolenia uprawniające do świadczenia usług doradczych w ramach FAS ukończyła następująca liczba osób – tabela 1.

Tabela 1

Uczestnicy szkoleń przygotowujących do świadczenia usług doradczych w zakresie dostosowywania gospodarstw do wymogów wzajemnej zgodności

Wyszczególnienie	Ukończyli szkolenie w latach				Razem
	2007	2008	2009	2010	
Szkolenie podstawowe					
Doradcy rolniczy	817	2 285	17	186	3 305
Doradcy rolnośrodowiskowi	454			215	669
Nauczyciele szkół rolniczych	52	59			111
Pozostali		639	269	178	1 086
Razem	1 323	2 983	286	579	5171
Szkolenia uzupełniające					
Doradcy rolniczy	–	–	3 084	25	3 109
Doradcy rolnośrodowiskowi	–	–	50		50
Pozostali	–	–	459	56	515
Razem	–	–	3 593	81	3 674

Źródło: Henryk Skórnicki – „Wdrażanie FAS w Polsce” – prezentacja na konferencji „System Doradztwa Rolniczego w Unii Europejskiej – propozycje reformy”

Centrum Doradztwa Rolniczego przygotowało także metodykę świadczenia usług doradczych (dostępna na stronie internetowej) oraz prowadzi na swojej stronie internetowej zakładkę “Cross compliance” zawierającą aktualne informacje, materiały szkoleniowe, prezentacje komputerowe i oprogramowanie ułatwiające doradcom i jednostkom doradztwa rolniczego prowadzenie usług doradczych w zakresie dostosowania gospodarstw do wymogów wzajemnej zgodności.

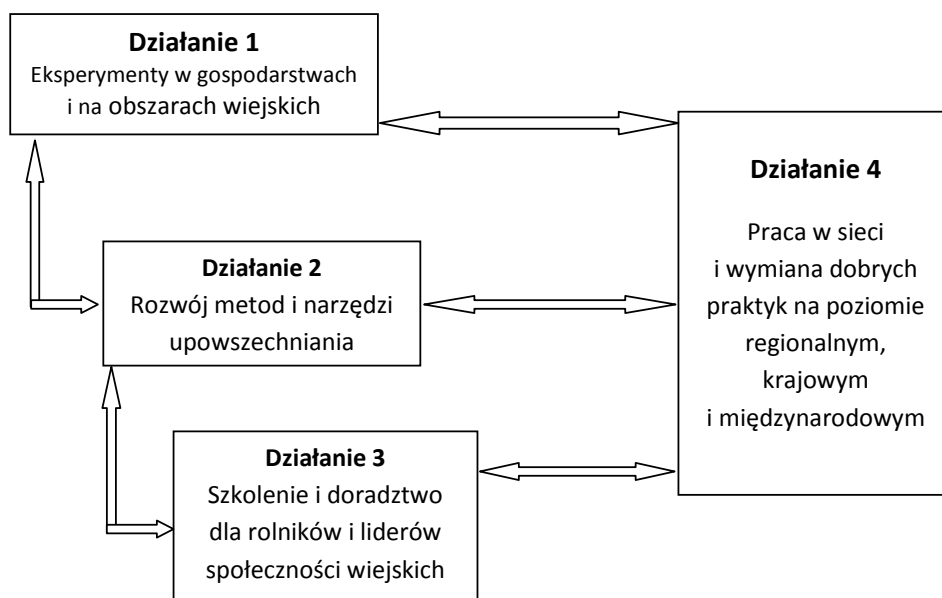
Rolf Thostrup Poulsen - przedstawiciel Centrum Informacji Rolniczej z Danii - zaprezentował utworzony system informacji ENDURE. System opracowany jest dla potrzeb doradców i rolników. Jest to internetowa aplikacja, która służy rozpowszechnianiu wśród doradców wiedzy o integrowanej ochronie roślin i niechemicznych środkach nawożących. System ten jest wielojęzyczny – zawiera również informacje w języku polskim. Ideą projektu jest gromadzenie w skali międzynarodowej materiałów informacyjnych, szkoleniowych i narzędzi przydatnych w pracy doradczej, w celu wymiany i wspólnego użytkowania. Zrzesza około 3500 pracowników doradztwa rolniczego i korzysta z niego około 90% duńskich rolników. Umożliwia kontakt pomiędzy doradcami i badaczami. W trosce o wysoką jakość informacji naukowcy z ENDURE sprawdzają wszystkie treści przed ich publikacją na stronie. Sieć ENDURE umożliwia podejmowanie dyskusji z innymi doradca-

mi. Do Sieci należą doradcy z różnych miejsc w Europie, którzy chętnie korzystają z możliwości podzielenia się wiedzą z innymi doradcami z regionu. Doradcy odgrywają ważną rolę w ocenie treści i wskazywaniu nowych informacji. Jednym z problemów jest silna przewaga doradców z Europy północnej i zachodniej. W związku z tym zachęcał przedstawicieli wszystkich państw uczestniczących w konferencji do odwiedzenia strony internetowej ENDURE - www.endure-network.eu/

Michael Kugler – przedstawił działania doradców zwiększające wdrażanie FAS w ramach sieci izb rolniczych w krajach Unii Europejskiej. Edukacją i doradztwem dla ponad 5 milionów rolników, przedsiębiorców wiejskich oraz lokalnych społeczności wiejskich zajmuje się 130 niezależnych izb w 14 krajach UE. Ich zadaniem jest transfer technologii z nauki do gospodarstw i przekaz informacji o potrzebach praktyki rolniczej do nauki.

Rysunek 1

Przekształcenie FAS w czynnik wspierający innowacje w gospodarstwach rolnych

Źródło: Michael Kugler – „Działania doradcze dla polepszenia systemu doradztwa rolniczego” - prezentacja na konferencji - „System Doradztwa Rolniczego w Unii Europejskiej – propozycje reformy”.

Platformą wymiany informacji i doświadczeń dla doradców jest IALB - International Academy of Consultants in Agriculture, Home Economics and Rural Development (Międzynarodowa Akademia dla Doradztwa Rolniczego Gospodarstwa Wiejskiego i Rozwoju Wsi). Stanowi sieć łącząca ponad 800 osób i insty-

tucji. Zajmuje się różnymi formami szkoleń dla doradców, wymianą doświadczeń w skali międzynarodowej, prognozowaniem trendów i zmian w rolnictwie, wspieraniem jakości doradztwa rolniczego z punktu widzenia jego bezpieczeństwa. Posiada bogatą ofertę szkoleń. Ukończenie systemu szkoleń pozwala na uzyskanie certyfikatu CECRA (Certificate for European Consultants in Rural Areas)

W nawiązaniu do celów konferencji zaproponował przekształcenie FAS i poszerzenie jego zakresu w kierunku czynnika (narzędzia) wspierającego wdrażanie innowacji w rolnictwie według schematu jak na rysunku 1.

Diana Laur – reprezentująca Departament Badań i Rozwoju Ministerstwa Rolnictwa Estonii- przedstawiła funkcjonowanie FAS w Estonii.

Działalność doradcza prowadzona jest od 1989 r. System doradztwa jest zdecentralizowany i składa się z 15 ośrodków doradztwa współpracujących głównie ze stowarzyszeniami producentów lub rolników. Od stycznia 2010 r. funkcję koordynatora pełni Fundacja Rozwoju Obszarów Wiejskich. Ogółem zatrudnionych jest 207 doradców (hodowla zwierząt, produkcja roślinna, finanse, leśnictwo, pszczelarstwo itd.).

Strukturami stanowiącymi i działającymi w obszarze doradztwa rolniczego w Estonii są:

Ministerstwo Rolnictwa które:

- ustanawia prawne i finansowe ramy działania systemu doradztwa,
- określa warunki i wybór ośrodków doradztwa,
- zarządza działaniami w ramach estońskiego Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013 w zakresie wsparcia w postaci doradztwa oraz szkoleń,
- opracowuje ramy i narzędzia świadczenia usług doradczych w dziedzinie zasady wzajemnej zgodności i bezpieczeństwa pracy,
- przeprowadza badania dotyczące FAS.

Centrum Koordynacji (od 2010 r. Fundacja Rozwoju Obszarów Wiejskich), którego zadania to:

- rozwijanie systemu i służb doradztwa rolniczego,
- zbieranie i analizowanie informacji zwrotnych,
- komunikacja z instytucjami badawczymi,
- organizacja szkoleń i staży dla doradców,
- tworzenie narzędzi doradztwa (programów, analiz ryzyka itd.),
- aktualizowanie portalu www.pikk.ee poświęconego zagadnieniom rolnictwa i obszarów wiejskich.

Ośrodki doradztwa, których zadania to:

- zapewnianie dostępu do usług doradztwa indywidualnego i rozpowszechnianie informacji na danym obszarze,
- kierowanie rolników do wyspecjalizowanych doradców zgodnie z potrzebami danego producenta,
- organizacja akcji informacyjnych – dni szkoleń,

- uzyskiwanie informacji zwrotnych od producentów i przekazywanie ich za pośrednictwem Centrum Koordynacji politykom, ministerstwu, naukowcom itd.
- praca w zespole na rzecz rozwijania całego systemu doradztwa.

Wdrażanie FAS poprzedzone było kampanią informacyjną wśród rolników. Działania te okazały się niewystarczające. Aby ulepszyć promocję, pod koniec 2010 r. agencja marketingowa przeprowadziła kampanię marketingową (na zlecenie Fundacji Rozwoju Obszarów Wiejskich), której celem było przekazywanie konkretnym grupom docelowym i ogółowi społeczeństwa informacji na temat służb doradczych, ich działań i możliwości, a tym samym umożliwienie służbom doradczym realizacji ich celów, wizji i misji.

Zalecenia agencji marketingowej:

- jednolite znaki graficzne służb doradczych – logo, hasło, materiały (papier listowy itd.), stroje, identyfikatory itd. ,
- intensywniejsza komunikacja zewnętrzna – informacje prasowe na temat usprawnień/nowości w systemie, więcej szczegółowych materiałów informacyjnych i szersza skala promocji działań,
- lepsza komunikacja wewnętrzna (wykazy adresów doradców itd.),
- małe zmiany mają istotne znaczenie, lecz należy rozważyć także te duże – takie jak zmiana nazwy służb.

W Estonii działa system oceny kwalifikacji doradców. Najwyższe stopnie kwalifikacji to V i VI stopień. Doradca rolniczy może wnioskować o przyznanie mu V i VI stopnia kwalifikacji po spełnieniu następujących warunków:

- V stopień - wykształcenie wyższe i trzy lata praktyki lub szkolenie zawodowe i pięć lat praktyki,
- VI stopień - wykształcenie wyższe i trzy lata praktyki jako doradca.

Certyfikat zawodowy jest ważny przez okres 3–5 lat. Ocenia się umiejętności, wiedzę i doświadczenie zawodowe, uwzględnia się też szkolenia.

Wdrażanie minimalnych wymagań wzajemnej zgodności w Estonii realizowane jest poprzez:

- szkolenia dla doradców i rolników,
- narzędzie doradztwa – lista kontrolna dla doradców, - informacje na piśmie, poradnik, broszura, strona internetowa www.pikk.ee/nouetelevastavus ,
- tylko doradcy z certyfikatem w zakresie zasady wzajemnej zgodności mogą świadczyć usługi doradztwa w tej dziedzinie,
- w Estonii pracuje 56 certyfikowanych doradców.

Szkolenia dla doradców:

- 24-godzinne szkolenie dotyczące wszystkich norm i wymogów połączone ze szkoleniem praktycznym w gospodarstwach,
- szkolenia aktualizujące i uzupełniające dla certyfikowanych doradców,

- szkolenia dla doradców w zakresie ochrony rolno-środowiskowej organizowane przez Centrum Koordynacji.

Usługi doradcze w zakresie oceny dostosowania gospodarstw do wymagań wzajemnej zgodności:

- usługi doradcze w zakresie oceny dostosowania gospodarstw do wymagań wzajemnej zgodności obejmują wszystkie wymogi SMR i GAEC,
- w 2009 roku – rolnicy złożyli 42 wnioski z zakresu oceny dostosowania,
- w 2010 roku – rolnicy złożyli 74 wnioski z zakresu oceny dostosowania.

Doradztwo w zakresie dostosowania gospodarstw do wymagań wzajemnej zgodności i kontrole gospodarstw w tym zakresie prowadzą oddzielne instytucje. Kontrole administracyjne przeprowadza Estońska Rada Rejestrów i Informacji Rolniczych (PRIA). Kontrole na miejscu (w gospodarstwie) prowadzą: PRIA, Inspektorat Środowiskowy, Rada Weterynarii i Żywności, Inspektorat Produkcji Roślinnej.

Instytucje kontroli uczestniczą w dniach informacyjnych dla doradców, podczas których omawia się przeprowadzone wizyty kontrolne i stwierdzone naruszenia.

Nicolas Rouyer z Komisji Europejskiej (DG ds. Środowiska, Jednostka ds. Wód) w swoim wystąpieniu przedstawił plany Komisji Europejskiej dotyczące włączenia ochrony wód do usług doradczych w ramach FAS. Przypomniał, że już obecnie minimalne wymagania wzajemnej zgodności dla gospodarstw rolnych obejmują minimalne normy Dobrej Kultury Rolnej i wymogi dotyczące ochrony środowiska, a w tym wiele wymagań sprzyjających ochronie czystości wód (dodatkowe wymogi na Obszarach Szczególnie Narażonych, zakaz stosowania osadów na terenach podmokłych, itd). W związku z tym FAS ma niewątpliwie pośredni pozytywny wpływ na polepszenie czystości wód – ułatwia rolnikom przestrzeganie wymagań wzajemnej zgodności. Niepokojącym jest małe zainteresowanie rolników korzystaniem z doradztwa w ramach FAS. Wskazał, jako bardzo prawdopodobne, włączenie ochrony wód i działań na rzecz ochrony klimatu do FAS po reformie WPR.

„Włączenie ramowej dyrektywy wodnej do zakresu stosowania zasady wzajemnej zgodności zostanie rozważone, jak tylko wspomniana dyrektywa zostanie wdrożona, a obowiązki rolników w zakresie ich działalności zostaną dokładnie określone”.

(Komunikat Komisji w sprawie reformy WPR z dnia 18 listopada 2010 r.)

Przypomniał również, że rok 2012 będzie rokiem wody w Europie.

Plan ochrony zasobów wodnych Europy będzie:

- **zawierał ocenę** wdrożenia i skuteczności bieżących strategii i środków w zakresie zapewniania ochrony i dostępności zasobów wodnych UE,
- **zwracał uwagę** na coraz większą wrażliwość środowiska wodnego w kontekście stwierdzania, czy istniejące środki i narzędzia są wystarczające,
- **zawierał ocenę** potencjalnych nowych instrumentów zapewnienia zrównoważonego użytkowania dobrej jakości wody w UE w dłuższym okresie,

- **dokonywał syntezy** zaleceń opartych na ewaluacji oraz zawierał propozycje nowych inicjatyw, włączając, w zależności od okoliczności, również te o charakterze ustawodawczym.

Dr Walter H. Mayer - przedstawiciel firmy PROGIS z Austrii przedstawił przyszłościowy model zintegrowanych technologii informatycznych do wykorzystania w zarządzaniu na różnych poziomach w rolnictwie, poczynając od zarządzania polem, poprzez gospodarstwo, dalej region czy większe obszary. System informatyczny stanowiący podstawę nowoczesnego zarządzania zawiera bardzo dokładne ortofotomapy z poszczególnymi polami i uprawami w gospodarstwie i regionie. W połączeniu z wynikami zasobności gleb i stacjami meteorologicznymi pozwala przygotowywać informacje potrzebne do bieżącego zarządzania polami w gospodarstwie, sporządzania bilansu azotu i CO². Można przy jego pomocy szacować wystąpienie niektórych rodzajów ryzyka w rolnictwie, planować uprawy pod potrzeby lokalnego przemysłu przetwórczego, produkcję surowców odnawialnych pod potrzeby produkcji energii z odnawialnych źródeł, transport lokalny, prowadzić kontrolę dopłat bezpośrednich na podstawie struktury upraw i ich lokalizacji. Szeroki zakres informatycznego wsparcia wykracza poza zainteresowania pojedynczych gospodarstw, stąd możliwe i potrzebne jest partnerstwo publiczno-prywatne do pełnego wykorzystania istniejących i funkcjonujących możliwości informatycznych. System wykorzystywany jest między innymi w południowych landach Niemiec przez cukrownie Südzucker oraz Niemieckie Zrzeszenie Użytkowników Maszyn (German Machine Cooperatives).

Po wygłoszeniu referatów rozpoczęła się dyskusja, którą moderował Vincenzo Angileri – z Wspólnotowego Centrum Badawczego UE we Włoszech.

We wstępie do dyskusji, mając na uwadze cel konferencji i jej przyszłe znaczenie dla wprowadzenia ewentualnych zmian FAS, odwołał się do raportu Komisji Europejskiej dotyczącego funkcjonowania Systemu Doradztwa Rolniczego przygotowanego na podstawie informacji zebranych z państw członkowskich UE. Z raportu wynika, że nie wszyscy rolnicy korzystają z doradztwa w ramach FAS. Dotyczy to szczególnie właścicieli mniejszych gospodarstw. W związku z tym zachęcił uczestników do wypowiedzi w następujących trzech obszarach:

- bariery w korzystaniu z rolniczych usług doradczych i finansowanie doradztwa rolniczego,
- „System doradztwa rolniczego” (FAS) w kontekście reformy WPR i wymiana doświadczeń krajów UE - Platforma Informacji FAS,
- zależności między różnymi instrumentami doradztwa, szkolenia, przepływ informacji, badania.

Jako pierwszy głos w dyskusji zabrał przedstawiciel z Włoch informując, że rolnicy włoscy wykorzystali około 3% środków przeznaczonych na wsparcie doradztwa w ramach FAS, w latach 2007-2013. Obawiają się, że doradztwo w zakre-

sie dostosowania gospodarstw do wymogów wzajemnej zgodności będzie przyczynkiem do sprawdzania gospodarstwa przez instytucje kontrolne. Zaproponował poszerzenie zakresu dofinansowywanych usług doradczych o zagadnienia związane z rozwojem zrównoważonego gospodarowania, a także uwzględnienie w ramach FAS doradztwa w zakresie aktualnie występujących w gospodarstwie problemów, powiększając równocześnie kwotę dofinansowania adekwatnie do faktycznego zakresu usług doradczych.

Pani Alicja Rynkiewicz z Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej wskazała na potrzebę finansowania – w ramach Systemu Doradztwa Rolniczego - doradztwa dla rolników gospodarujących na Obszarach Szczególnie Narażonych, na których wszyscy rolnicy zobligowani są w ramach wymogów wzajemnej zgodności do sporządzania planów nawożenia i bilansu azotu. Proponowała objęcie tych usług doradczych dofinansowaniem w wysokości umożliwiającej rolnikom wywiązanie się z dodatkowych obowiązków wynikających z gospodarowania na OSN.

Przedstawiciel Szkocji poinformował uczestników, że w jego kraju doradztwo w zakresie dostosowania gospodarstw do cross compliance prowadzone jest przez prywatne podmioty doradcze. Skupia się głównie na zagadnieniach ochrony wód oraz działaniach związanych z ochroną klimatu.

Przedstawicielka Holandii również zwracała uwagę na możliwość realizacji w ramach FAS wyzwań stawianych przed nową WPR po 2013, w ramach której kwestie przeciwdziałania zmianom klimatycznym mają priorytetowy charakter. Mimo, że rolnicy nie są zainteresowani i nie widzą bezpośredniego związku dotyczącego sposobu prowadzenia produkcji rolniczej z jego oddziaływaniem na zmiany klimatyczne to jednak przestrzeganie norm Dobrej Kultury Rolnej, takich jak zachowanie czy zwiększanie zawartości próchnicy w glebie, przyczynia się do zwiększenia możliwości zatrzymania wody w glebie i pośrednio – biorąc pod uwagę – duże powierzchnie rolniczo użytkowanych gruntów, może oddziaływać na zmiany klimatyczne. Jest to – oprócz innych kwestii dotyczących ochrony środowiska naturalnego – wystarczający powód, ażeby starać się o dobre funkcjonowanie usług doradczych i szukanie sposobów poprawienia efektywności jego funkcjonowania.

Wiktor Szmulewicz – prezes Krajowej Rady Izb Rolniczych zwrócił uwagę, że w warunkach polskich udział rolników w opłacie usług doradczych z zakresu cross-compliance wynosi faktycznie ponad 40% całkowitego kosztu. Doradztwo z tego zakresu wymaga dużego nakładu pracy, wymaga często kilku wizyt w gospodarstwie. Taka forma doradztwa jest przez rolników najbardziej oczekiwana – rolnicy oczekują bezpośredniego kontaktu z doradcami. Dla wielu rolników jest to jednak zbyt kosztowna usługa doradcza. Wnioskował o poszerzenie zakresu usług doradczych dofinansowywanych z działania „Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów”. Rozszerzenie zakresu dofinansowywanych

usług doradczych jest dobrym rozwiązaniem i warto czynić starania o dalsze jego poszerzenie.

Henryk Skórnicki - nawiązując do wypowiedzi prezesa Szmulewicz oraz przedstawiciela Włoch stwierdził, że obecny system finansowania usług doradczych w ramach PROW jest dla dużych gospodarstw oraz przedstawił propozycję dotyczącą wprowadzenie koniecznych zmian w sposobie finansowania i zakresie usług doradczych w przyszłym okresie programowania. Dotyczyło to między innymi wprowadzenia większej elastyczności w poziomie dofinansowania usług doradczych w ramach PROW 2014 – 2020, stwarzając możliwość w zależności od struktur rolnych w poszczególnych państwach członkowskich pokrycia 100 % kosztów usługi oraz wprowadzenie możliwości rozliczania usług doradczych bezpośrednio przez podmioty doradcze dla doradztwa grupowego.

Pan Krzysztof Ardanowski – przewodniczący Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi sejmiku województwa Kujawsko-pomorskiego wskazywał na potrzebę wspierania przez doradztwo nowej WPR. Wspieranie konkurencyjności wymagało będzie współpracy doradztwa z nauką i integracji z oświatą rolniczą dla większej efektywności w realizowaniu nowych celów. Ważne jest już obecnie, ażeby po przejęciu nadzoru nad ośrodkami doradztwa rolniczego sejmiki wojewódzkie uwzględniały w swoich planach działania angażowanie doradztwa rolniczego do realizacji zadań wspierających rozwój wsi i rolnictwa.

Przedstawiciel Cypru wnioskował o większe środki finansowe na dofinansowywanie usług doradczych dla rolników.

Przedstawiciele Dani, Irlandii Północnej i Teagasc odnieśli się w swoich wypowiedziach do zaproponowanego przez prowadzącego dyskusję tematu stosowania różnych form i metod pracy doradczej dla polepszenia jej skuteczności. Wskazywali na duże znaczenie systemu informacji dla doradców zajmujących się problematyką cross-compliance, wspólnych spotkań doradców w celu wymiany doświadczeń, tworzenia sieci gospodarstw „pokazowych” (Irlandia Północna) oraz wykorzystania wyników urzędowej kontroli gospodarstw w zakresie spełniania minimalnych wymogów wzajemnej zgodności w gospodarstwach jako źródła informacji o najczęściej występujących w gospodarstwach nieprawidłowościach.

Dr Eugeniusz Chyłek również wskazywał na potrzebę tworzenia systemu informacji dla potrzeb FAS, ale nie tylko w jego dotychczasowym wymiarze, lecz w dużo szerszym zakresie jaki wynikał będzie z nowych zadań doradztwa rolniczego po 2013 roku, włączając w to również możliwość rozszerzenia zakresu FAS, gdyż takie sugestie przedstawiane były w trakcie konferencji.

Głos w dyskusji zabrała również Pani Inge Van Oost. Ustosunkowała się do kilku poruszanych w dyskusji tematów, a mianowicie:

- 1) skoro rozporządzenie Rady (WE) 73/2009 nie zawiera już priorytetowego korzystania z FAS przez właścicieli dużych gospodarstw (taki zapis był

w rozporządzeniu Rady (WE) 1782/2003), małe gospodarstwa powinny być również objęte doradztwem w zakresie cross compliance i należy podjąć działania w kierunku stworzenia lepszych warunków do korzystania z tego doradztwa przez właścicieli mniejszych gospodarstw,

- 2) dla lepszego korzystania z doradztwa ważny jest zgłaszany postulat, ażeby zakres FAS uwzględniał potrzeby rolników co może oznaczać potrzebę poszerzenia zakresu doradztwa realizowanego w ramach FAS i ten kierunek zmian FAS powinien być przedmiotem dyskusji,
- 3) potrzebna jest większa częstotliwość korzystania z doradztwa w zakresie dostosowania gospodarstw do wymagań wzajemnej zgodności, będzie to prawdopodobnie wiązało się z przeznaczeniem większych środków na dofinansowanie usług doradczych z tego zakresu. Takie postulaty możliwe będą do realizacji prawdopodobnie w ramach nowej WPR.

W posumowaniu pierwszego dnia konferencji Pan Vincenzo Angileri przedstawił następujące wnioski:

1. Konferencja jest dobrą okazją do wymiany doświadczeń doradców pracujących w ramach FAS w różnych krajach, o zróżnicowanym rolnictwie, gospodarstwach rolnych.
2. W codziennej pracy bardzo przydatna doradcom byłaby możliwość wymiany informacji i w tym celu proponuje utworzenie portalu poświęconego zagadnieniom funkcjonowania FAS, stosowanym w pracy doradczej narzędziom oraz krajowym systemom informacji dla doradców i rolników.

W drugim dniu konferencji uczestnicy wyjechali do Oddziału Centrum Doradztwa Rolniczego w Radomiu (jedna grupa) i Oddziału Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Płońsku (druga grupa).

W trakcie spotkania w Oddziale CDR w Radomiu uczestnicy zapoznali się z działaniami Centrum Doradztwa Rolniczego w zakresie doskonalenia i przygotowywania doradców do udzielania pomocy rolnikom w dostosowywaniu gospodarstw do minimalnych wymagań wzajemnej zgodności oraz systemem przygotowania doradców rolnośrodowiskowych.

W trakcie spotkania zaprezentowano system doskonalenia doradców w CDR, ze szczególnym uwzględnieniem wymogów wzajemnej zgodności, programy i zakres szkoleń oraz narzędzia pracy doradczej. Ponadto uczestnicy zwiedzili Pokazowe Gospodarstwo Ekologiczne w Chwałowicach stanowiące bazę praktycznego szkolenia doradców i rolników.

W Oddziale Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poświętnem dyrektor MODR Sylwester Grotkowski oraz dyrektor Oddziału w Poświętnem Pani Agata Sosińska przedstawili szczegółowo zakres działalności Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego, ze szczególnym zaprezentowaniem zakresu działań i stosowanych procedur dotyczących doradztwa w obszarze dostosowywania gospodarstw do minimalnych wymagań wzajemnej zgodności. MODR,

podobnie jak wszystkie jednostki doradztwa rolniczego w Polsce, został z mocy ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz.U.2007, Nr 64, poz.427) upoważniony i równocześnie zobligowany do świadczenia rolnikom usług doradczych w zakresie udzielania pomocy w dostosowywaniu gospodarstw do minimalnych wymagań wzajemnej zgodności. Korzystanie z tego zakresu doradztwa przez rolników jest dobrowolne. Doradztwo z tego zakresu stanowi w MODR, podobnie jak we wszystkich publicznych jednostkach doradztwa rolniczego w Polsce, tylko część znacznie szerszego zakresu działalności informacyjnej, edukacyjnej, upowszechnieniowej i doradczej. W krajach Unii Europejskiej, w których przed wprowadzeniem obowiązkowego FAS funkcjonowało tylko doradztwo komercyjne lub doradztwo zostało utworzone ze względu na obowiązek wdrażania „Systemu doradztwa rolniczego” (FAS) wynikający z rozporządzenia Rady (WE) 73/2009, usługi doradcze ograniczają się często do udzielania rolnikom pomocy w dostosowania gospodarstw do wymogów wzajemnej zgodności.

e-mail: e.matuszak@cdr.gov.pl